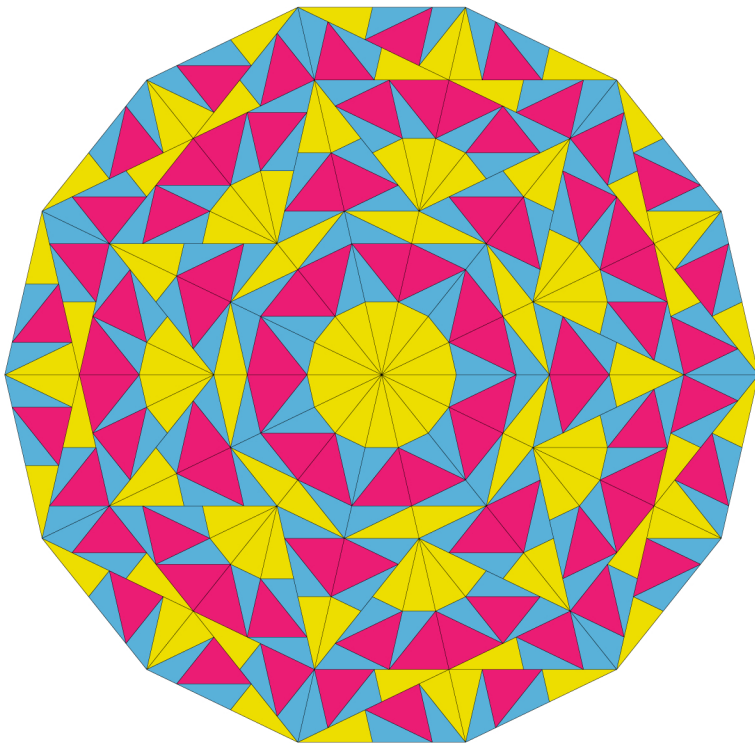

Islamitische mozaïeken

Nationale Wiskunde Dagen

6 & 7 februari 2009

Aldine van der Ham-Aaten
Tom Goris

Isfahan, mei 2006

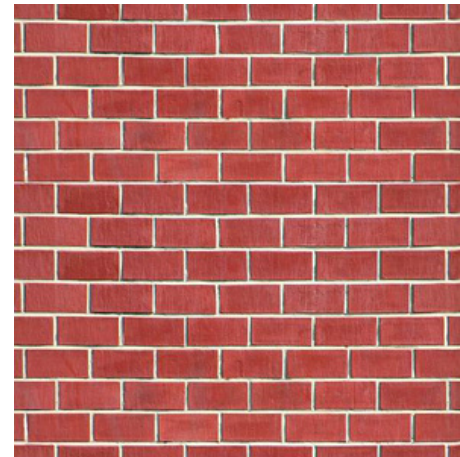
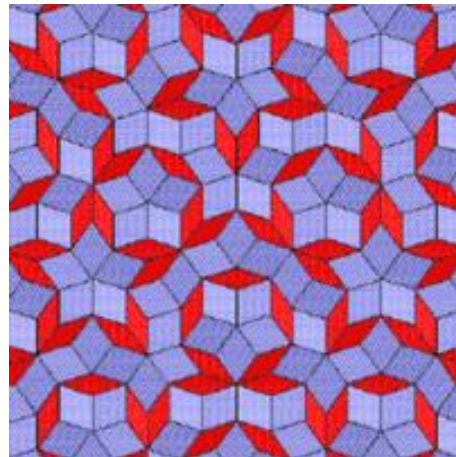

Een figuur **betegelen** betekent: de figuur opvullen met vlakke figuren, zodanig dat er geen overlap of gaten ontstaan.

De vlakke figuurtjes waarmee we de grote figuur opvullen noemen we **tegels**.

Voorbeelden van betegelingen van het vlak:

Inspiratie: Islamitische traditie

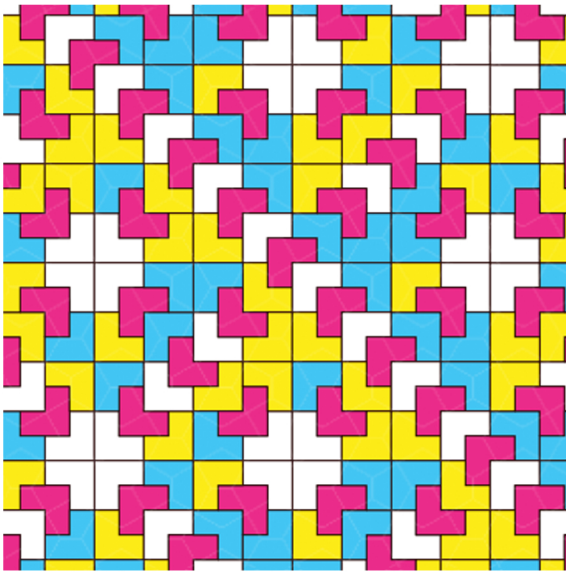

Doel van de workshop

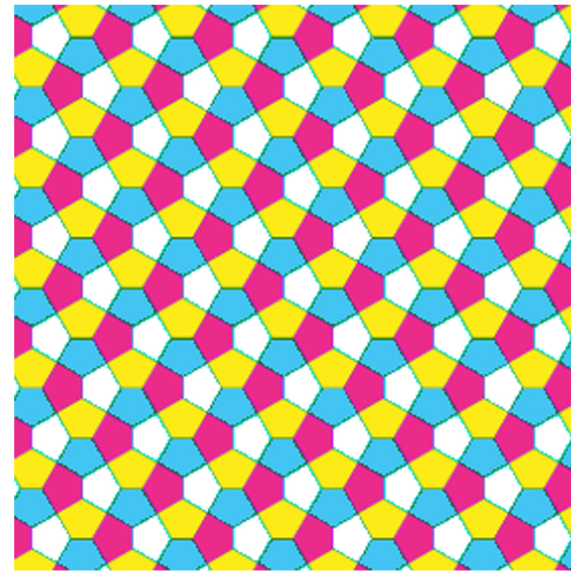
Het construeren van een niet-periodieke vlakvulling door:

eerst een 14 hoek met drie speciale tegels te betegelen

dan middels een vlakvermenigvuldiging een grotere 14 hoek te maken

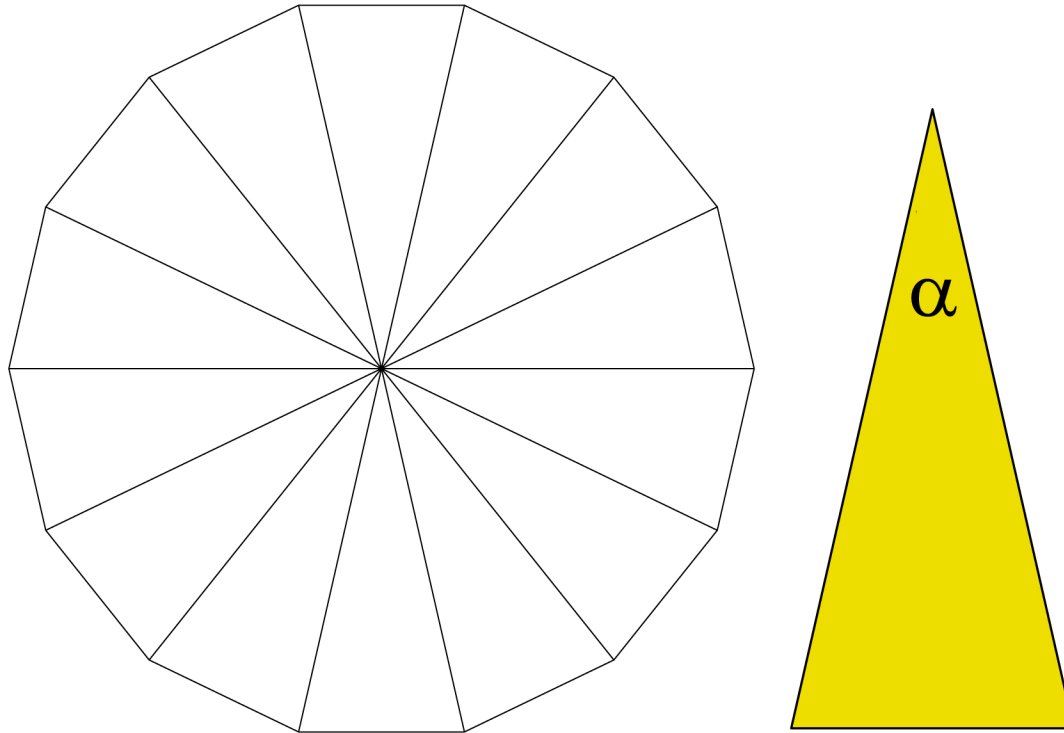

niet-periodiek

periodiek

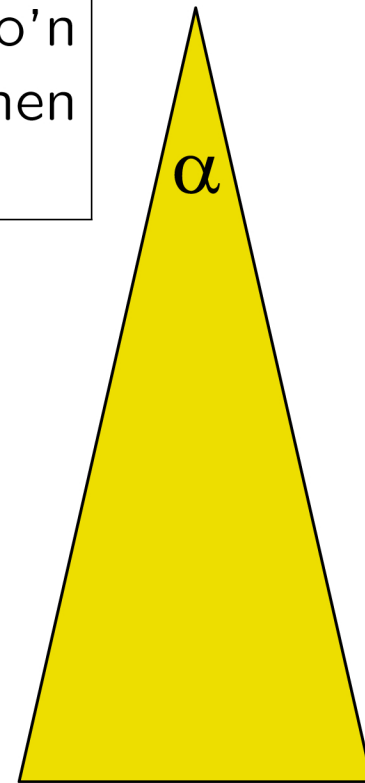
We gaan een **14-hoek** betegelen met driehoekjes.
Makkelijkste manier:

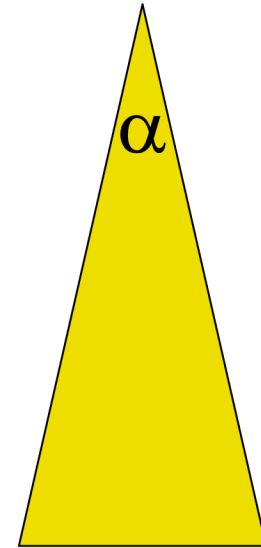
De tophoek van zo'n punt noemen we

$$\alpha \text{ "="} \frac{360^\circ}{14} \approx 25,7^\circ$$

Opdracht 1: Wat zijn de hoeken in zo'n driehoek? (Druk de hoeken uit in termen van de tophoek.)

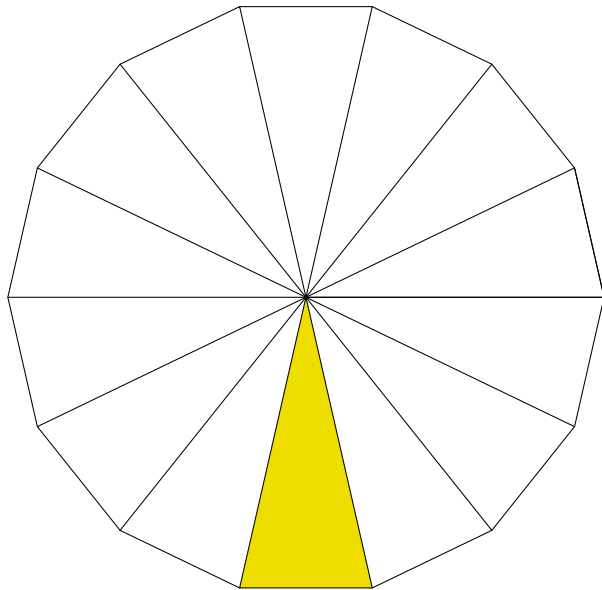
Opdracht 1: Wat zijn de hoeken in zo'n driehoek? (Druk de hoeken uit in termen van de tophoek.)

Oplossing:

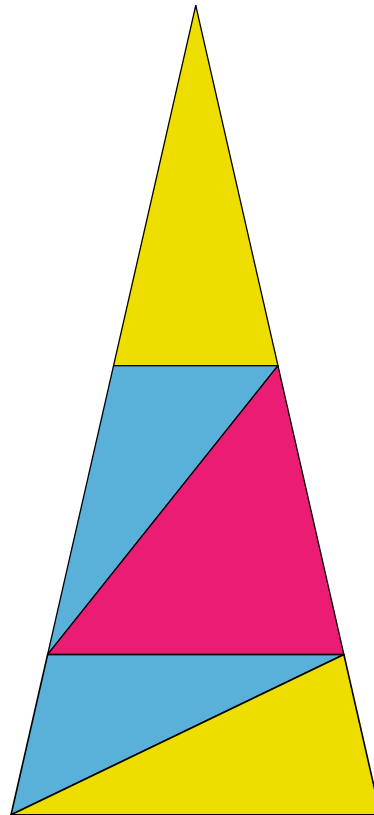
- Alle hoeken samen zijn $180^\circ = 7$ keer de tophoek.
- De twee benedenhoeken zijn gelijk.
- Dus de benedenhoeken zijn allebei 3.

Opdracht 2: Betegel één punt van de 14-hoek.
Gebruik de 5 uitgedeelde tegels.

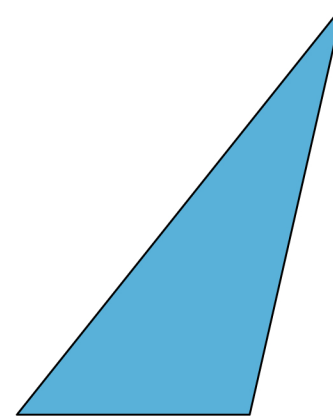
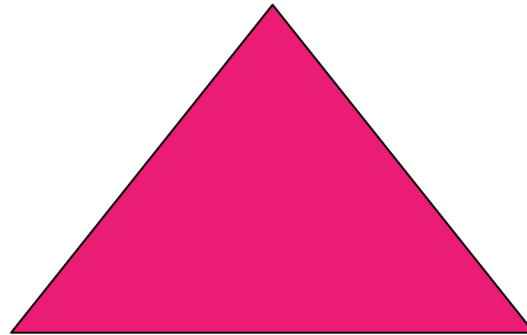
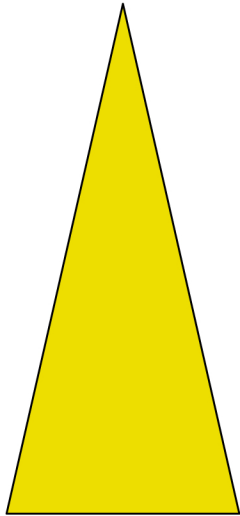

Opdracht 2: Betegel één punt van de 14-hoek.
Gebruik de 5 uitgedeelde tegels.

Oplossing:

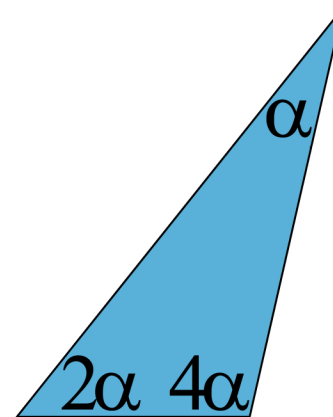
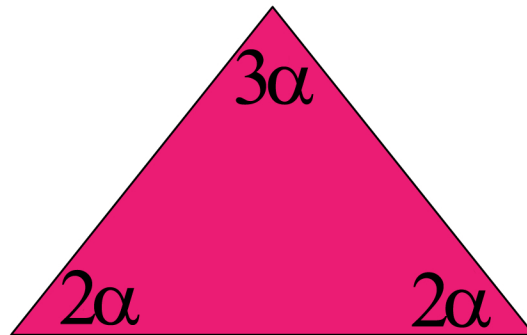
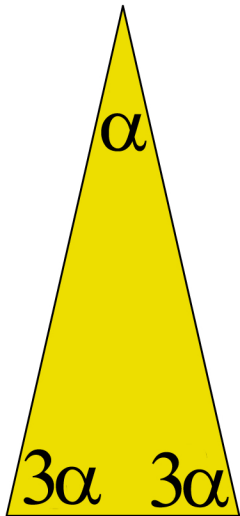
De drie tegels

Opdracht 3: Wat zijn de hoeken van de andere tegels (in termen van tophoek α)?

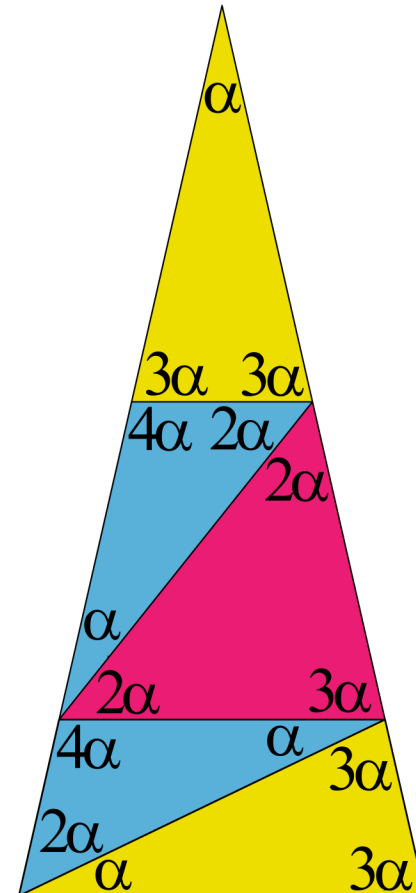
Opdracht 3: Wat zijn de hoeken van de andere tegels (in termen van tophoek α)?

Oplossing:

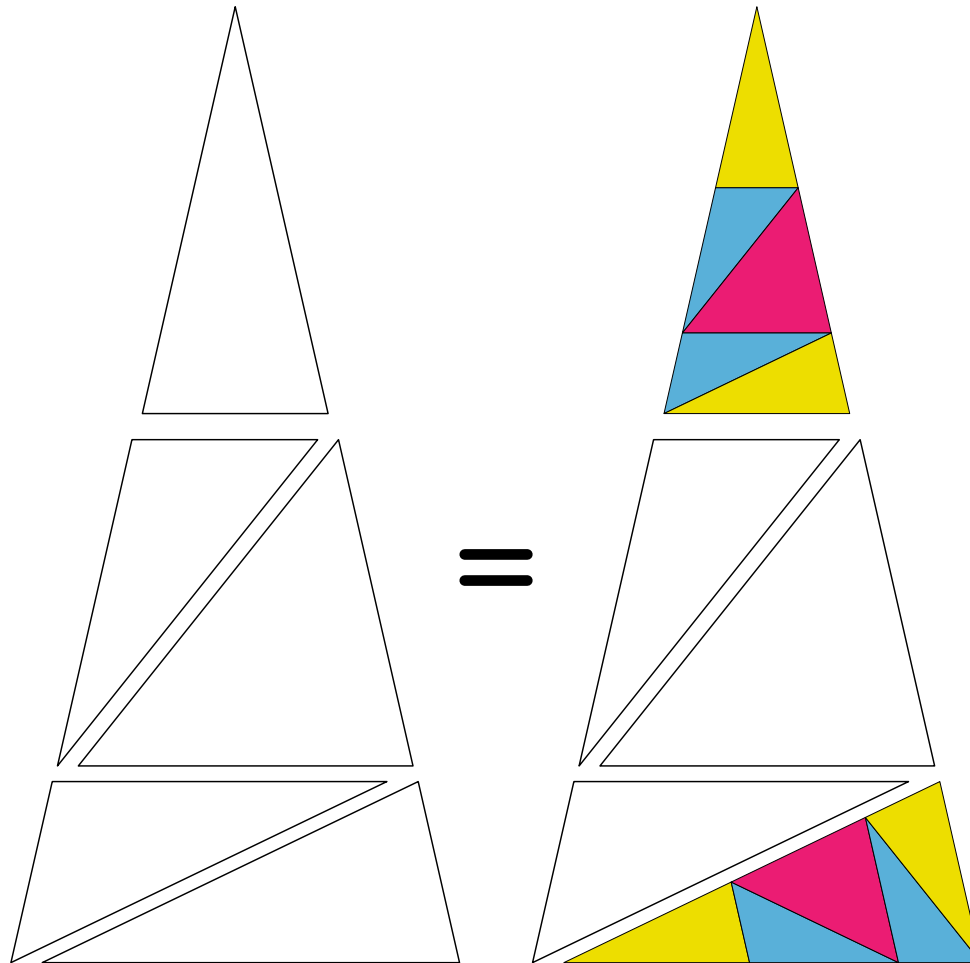

Uitleg:

De som van hoeken die samen een rechte lijn vormen is 7α .

Waarom hebben we vergrotingen nodig?

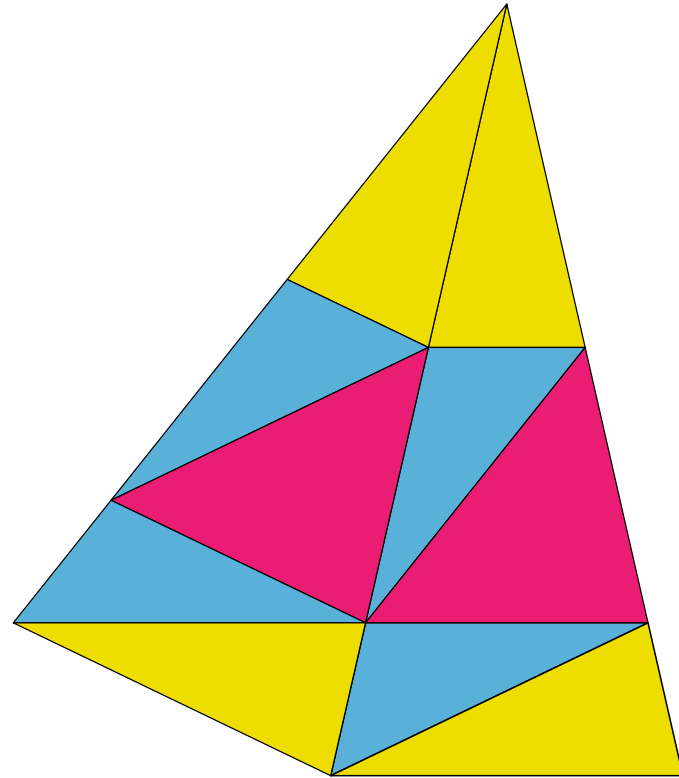
Vergrotingen zoeken

Opdracht 4:

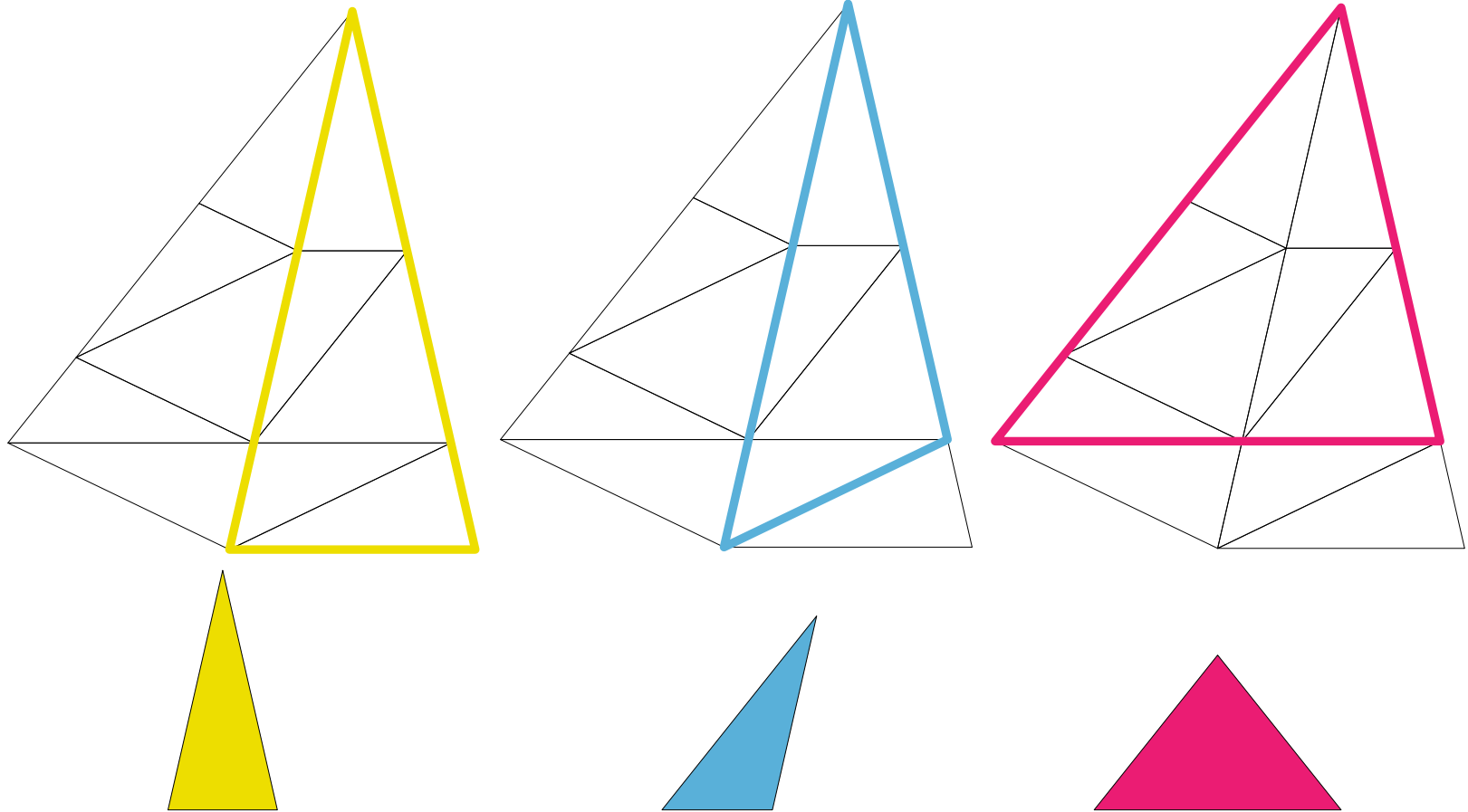
Leg twee punten naast elkaar op deze manier.

Opdracht 5:

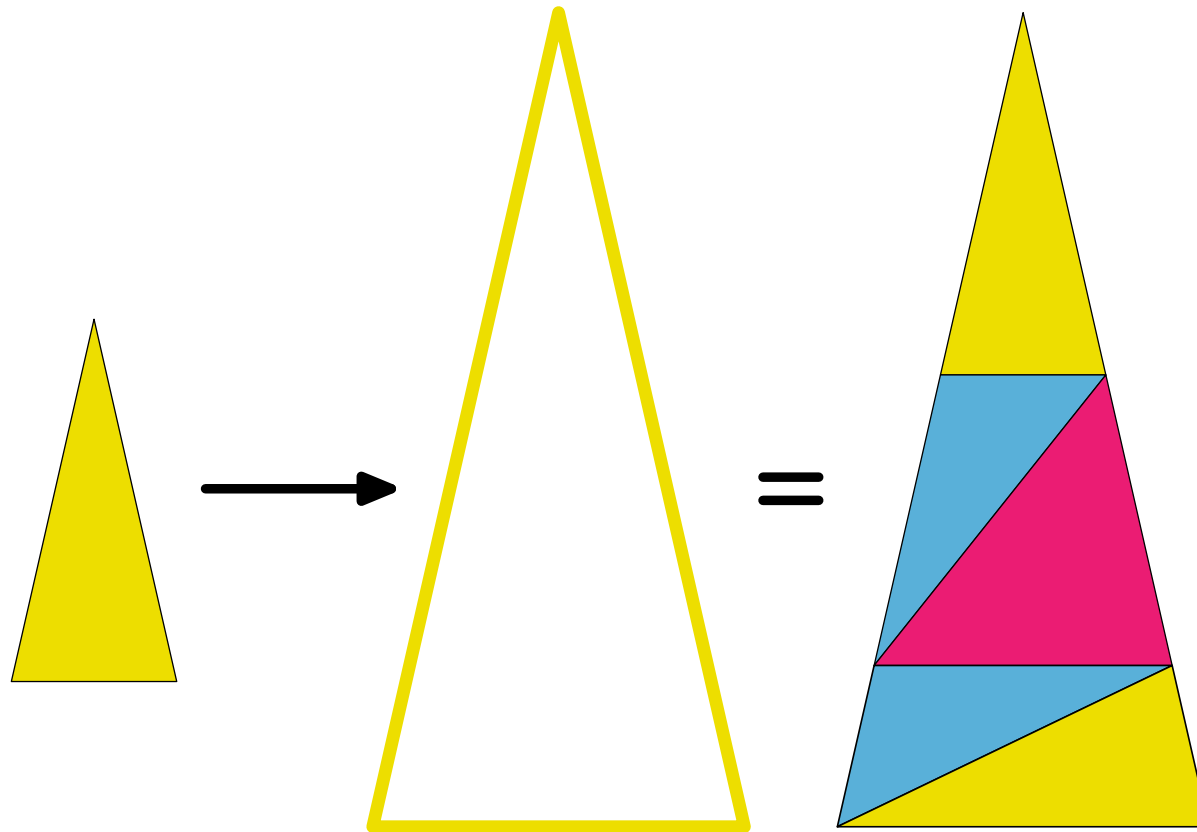
Zoek naar vergrotingen van de blauwe en de magenta tegel in deze figuur.

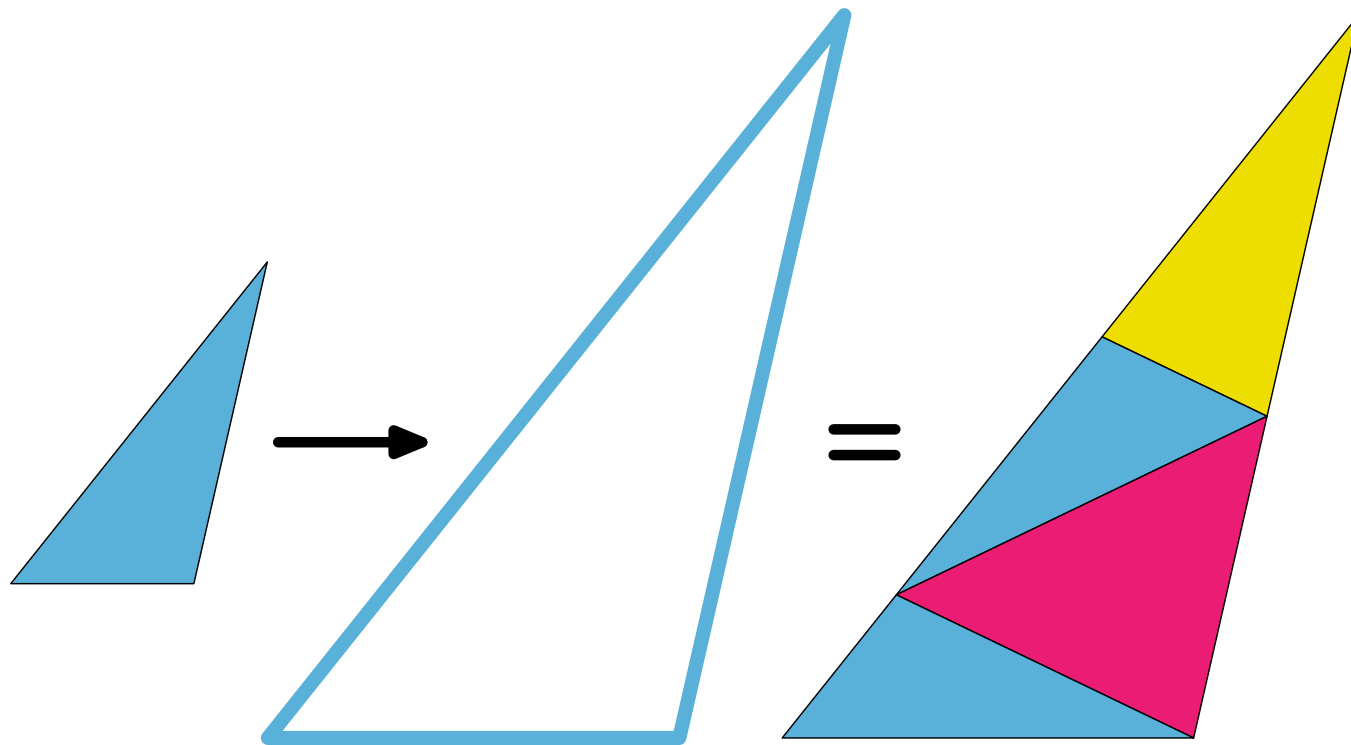
Oplossing: met behulp van gelijkvormigheid

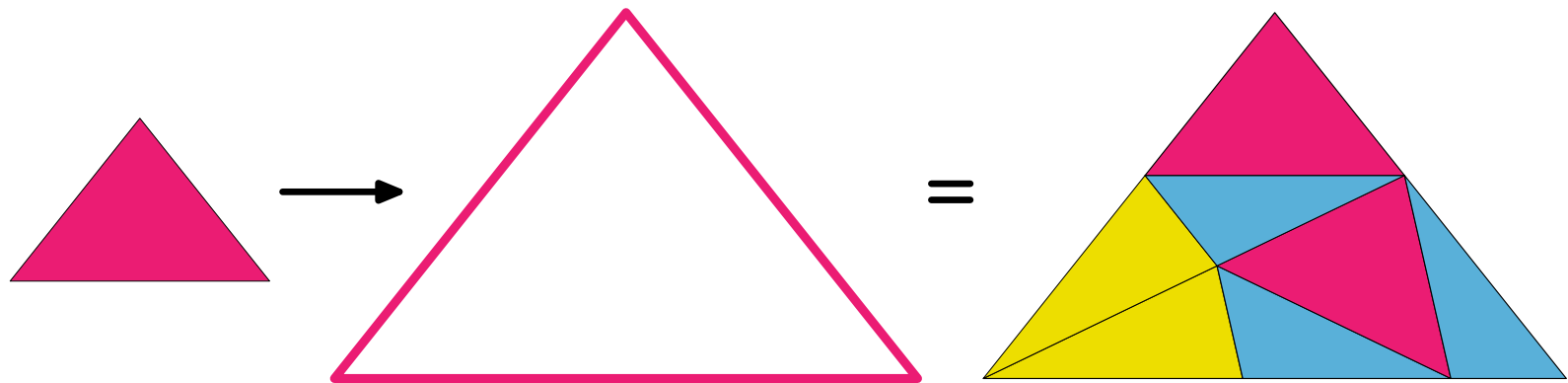
Vergroting van de gele tegel

Vergroting van de blauwe tegel

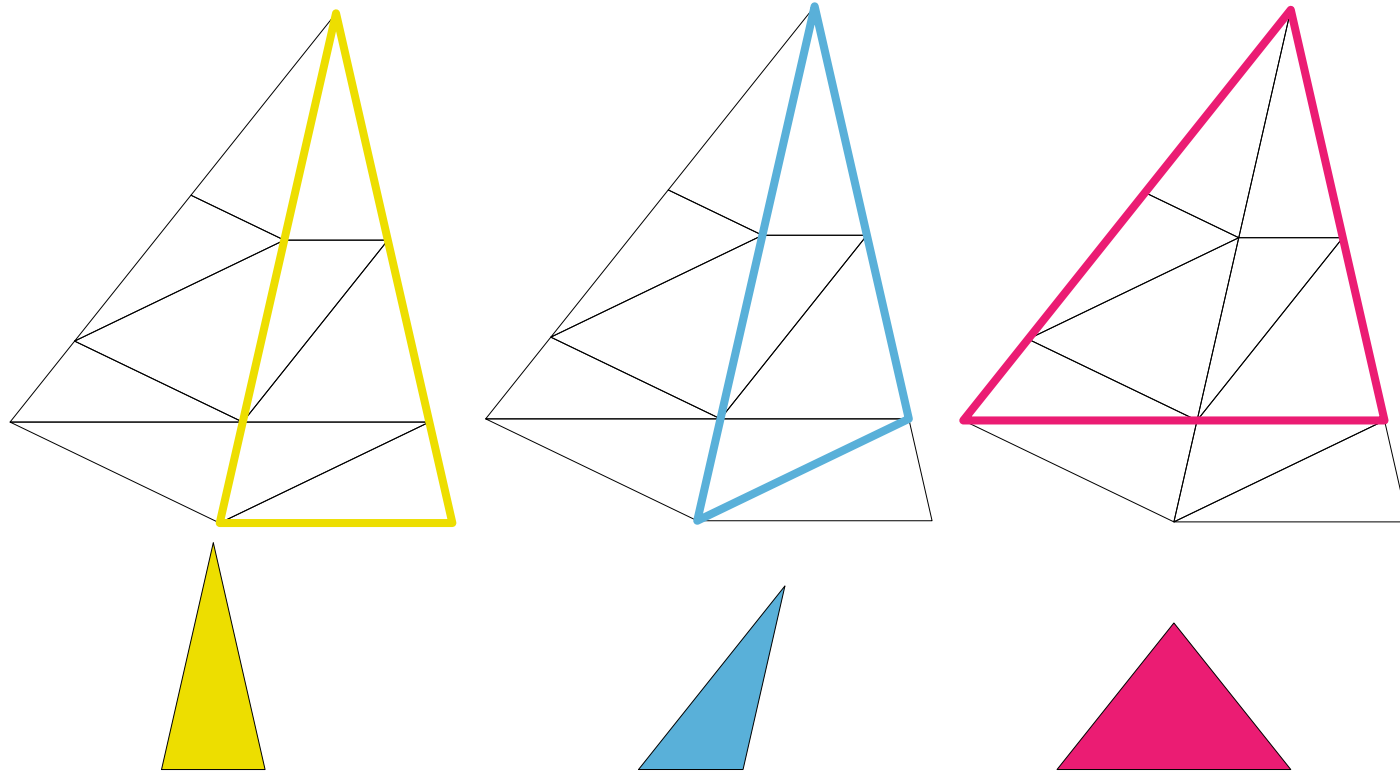

Vergroting van de magenta tegel

Belangrijk:

De 3 tegels zijn nu vergroot met *dezelfde* vergrotingsfactor!

Als we de vergrote gele driehoek nu wéér met *dezelfde* factor vergroten, kunnen we die opvullen met vergrote tegels!

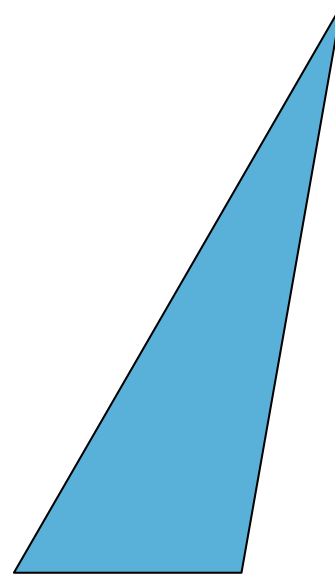
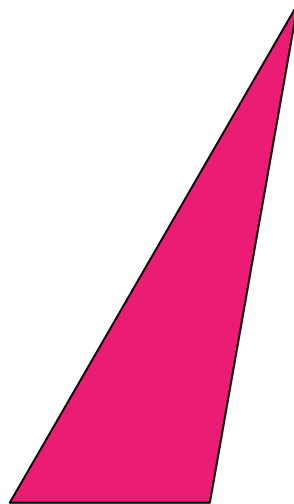
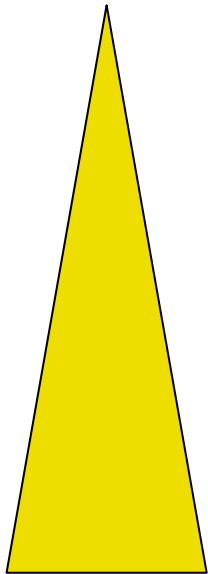
Dat doen we nu niet: we gaan verder met een punt van de 18-hoek. Daarvan maken we uiteindelijk een vergroting.

Een grote 18-hoek betegelen

Er worden nu *nieuwe* tegeltjes uitgedeeld.

18 gele tegeltjes vormen samen een regelmatige 18-hoek.

De tegeltjes om een 18-hoek mee te betegelen:

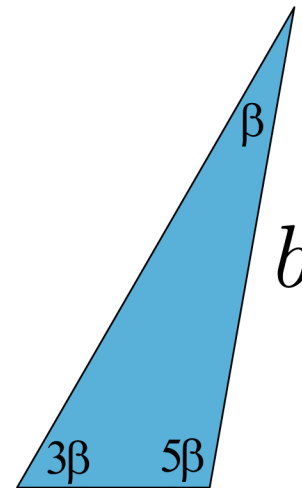
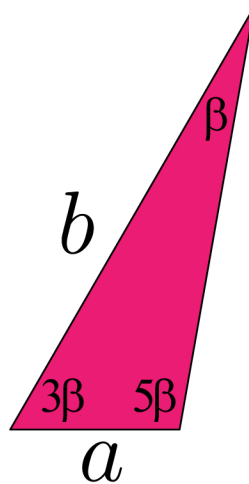
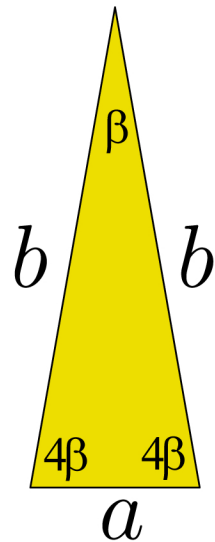
Om een vergroting te maken van de **gele** driehoek heb je nodig: 4 gele, 3 blauwe en 1 magenta tegels.

Voor een vergroting van de **blauwe** driehoek heb je nodig: 4 gele, 4 blauwe en 1 magenta tegels.

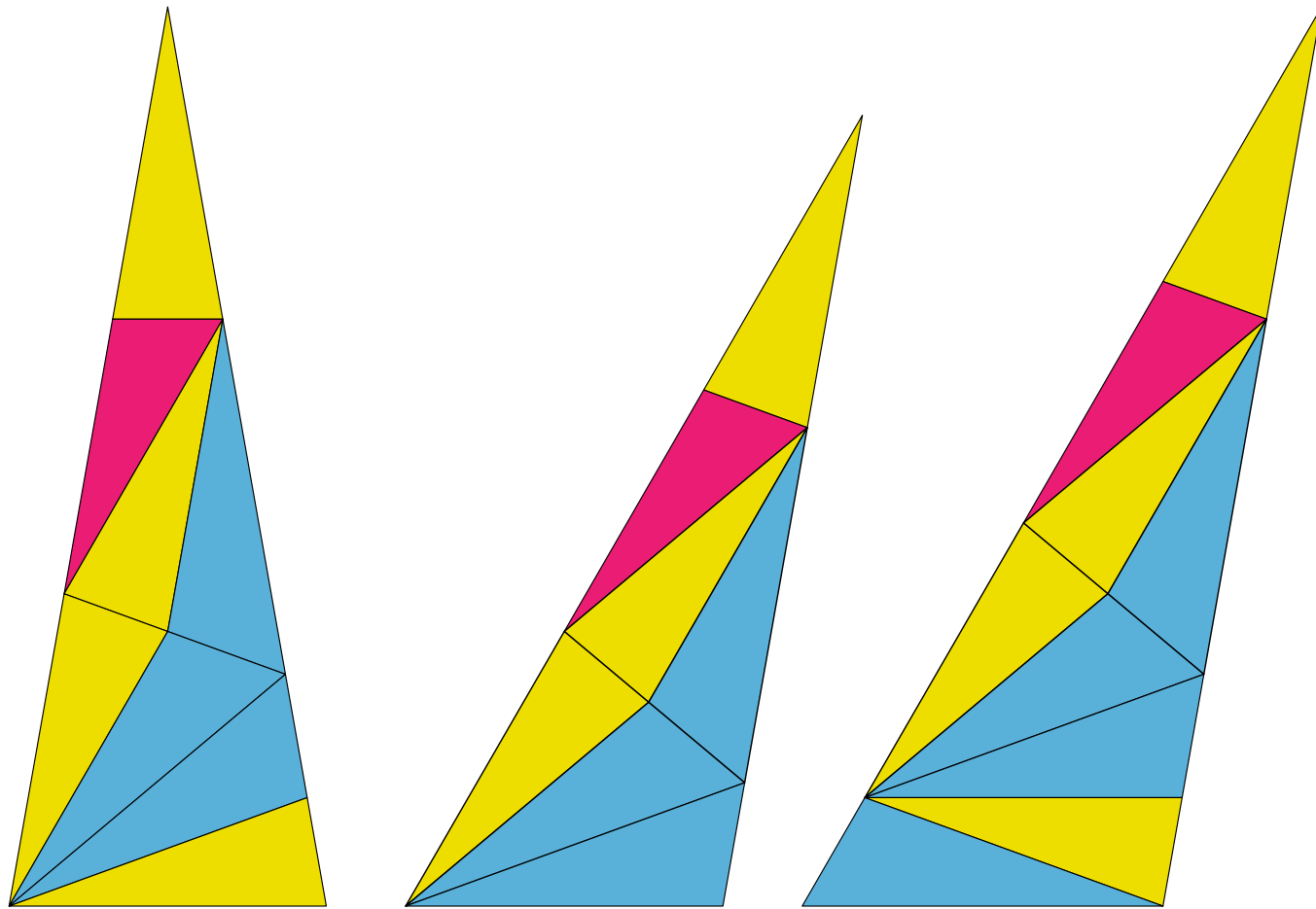
Voor een vergroting van de **magenta** driehoek heb je nodig: 3 gele, 3 blauwe en 1 magenta tegels.

Opdracht 6:

Maak nu vergrotingen van de gele, de blauwe en de magenta tegels. De vergrotingen moeten precies passen op de uitgedeelde zwarte driehoeken.

Oplossing:

Opdracht 7:

Maak nu

- 4 vergrotingen van de gele tegel
- 3 vergrotingen van de blauwe tegel
- en 1 vergroting van de magenta tegel.

Leg ze op de zwarte uitgedeelde driehoeken.

Opdracht 8:

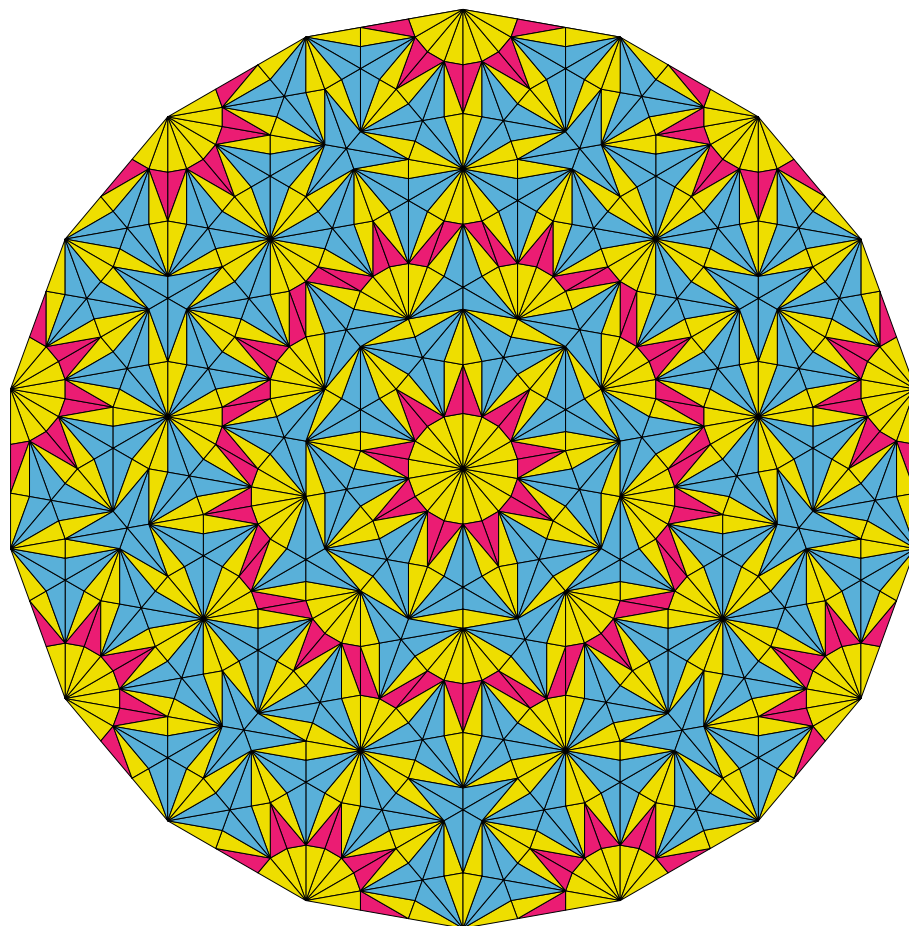
Maak hiermee een nog verder vergrote gele tegel
(= punt van een nog grotere 18-hoek).

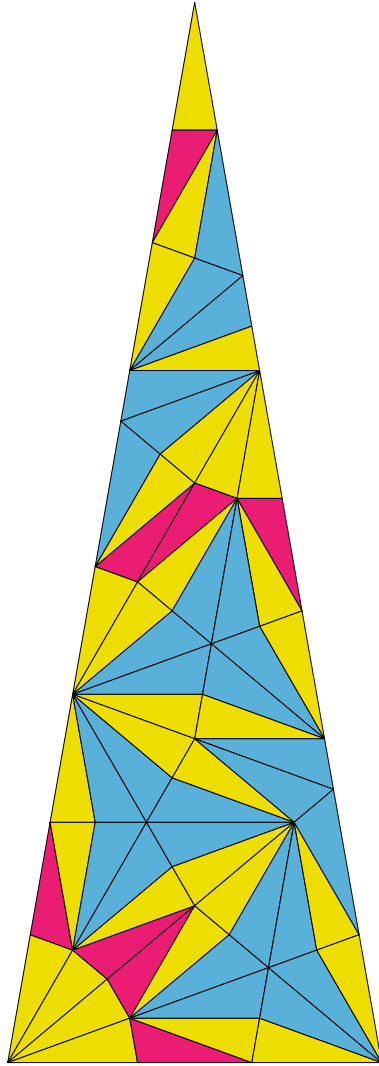
Opdracht 9:

- Zet de spiegels aan weerszijden van de punt.
- Probeer door het verwisselen van tegeltjes meer symmetrie te krijgen in de 18-hoek, misschien wordt hij er mooier van!

Bijvoorbeeld:

Zo kunnen we natuurlijk ook de vergrotingen van de blauwe en magenta tegels verder vergroten. Deze nieuwe vergrotingen kun je weer samenstellen tot een nog grotere vergroting van de 18-hoek! Enzovoorts...

Deze workshop is in het kader van een studiereis naar Iran in 2006 ontwikkeld door:

Aldine van der Ham-Aaten (Universiteit Leiden)

Jeanine Daems (Universiteit Leiden)

Michiel Kwetters (Universiteit Utrecht)

Jasper Lukkezen (Universiteit Leiden)

Huidige vormgeving door:

Willem Jan Palenstijn (Universiteit Leiden)

Tom Goris (Freudenthal Instituut)